

RPO-619183/09

Warszawa, dnia 30 czerwca 2009 r.

2009-06-30

RPO-619183-VII-7002/7020/09/WJ

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPŁ.	2009-06-30
ZAL.	NR 1242653

I n f o r m a c j a

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Karnym w Koziegłowach

1. Wprowadzenie.

W ramach powierzonej Rzecznikowi Praw Obywatelskich funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji – pracownicy Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich: Zbigniew Kuźma – główny specjalista (prawnik), Jolanta Nowakowska – główny specjalista (politolog), Justyna Lewandowska – starszy radca (prawnik), a także Wojciech Jodko – główny specjalista (pedagog resocjalizacyjny) – udali się w dniach 27-28 maja 2009 r. do Zakładu Karnego w Koziegłowach, przy ul. Piaskowej 7 (zwanego dalej Zakładem), w celu dokonania wizytacji zapobiegawczej.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich pracownicy Biura sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Zakładu i jego podstawowych problemach, udzielonej przez ppłk. mgr. Pawła Waścińskiego, Dyrektora jednostki i mjr. mgr. Krzysztofa Kościelskiego, jego Zastępcę,;
- obejrzelili teren i pomieszczenia Zakładu, w szczególności: wybrane cele mieszkalne, celę zabezpieczającą, świetlice, ambulatorium z izbą chorych, bibliotekę,

kuchnię, kantinę, radiowęzeł, pralnię, węzeł ciepłowniczy, salę do widzeń (pełniącą również funkcję kaplicy oraz świetlicy, wyposażonej w sprzęt RTV i kina domowego), pola spacerowe z wydzielonymi na nich boiskami sportowymi, warsztaty, pomieszczenia gospodarcze oraz wartownię;

- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami jednostki;
- przeprowadzili, na podstawie kwestionariusza, bez obecności osób trzecich, rozmowy bez obecności osób trzecich z 55 osadzonymi (13 osadzonych z grupy zainteresowania i 42 osadzonych wybranych losowo);
- przyjęli do protokołu 2 prośby (jedna dotyczyła wyjaśnienia możliwości zapoznania się z dwoma dokumentami, które – zdaniem osadzonego – miały wpływ na sporządzoną o nim prognozę kryminologiczno-penitencjarną, druga – niekorzystnej decyzji w sprawie warunkowego przedterminowego zwolnienia).

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi i jego Zastępcy wstępne ustalenia, dokonane w ramach powyższych czynności. Przedstawiciele Rzecznika wysłuchali uwag i wyjaśnień kierownictwa Zakładu.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji analizie poddano: a) porządek wewnętrzny Zakładu, który obowiązuje od 21 lipca 2008 r. wraz ze zmianami wprowadzonymi dwoma zarządzeniami Dyrektora (zarządzenie Nr 30/2009 i zarządzenie Nr 34/2009) – pod kątem ich zgodności z obowiązującymi przepisami prawa; b) analizę ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym w Koziegłowach w latach 2007 i 2008, c) informację o środkach przymusu bezpośredniego sporządzoną przez administrację jednostki na okoliczność wizytacji, d) informację za 2008 oraz 2009 rok o załatwianiu wniosków, skarg i prośb osadzonych w Zakładzie Karnym w Koziegłowach. Zapoznano się także ze sprawozdaniami z wizytacji jednostki, przeprowadzonej w dniach 21 grudnia 2007 r., 17 stycznia, 18 lutego oraz 8 października 2008 r. przez sędziego penitencjarnego i protokołem kontroli sanitarnej, przeprowadzonej w dniu 21 kwietnia 2008 r. przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Poznaniu.

2. Charakterystyka jednostki.

Zakład został utworzony w 1977 r. we wsi Koziegłowy, graniczącej bezpośrednio z Poznaniem i zajmuje powierzchnię 5,53 ha.. Jego usytuowanie (na skraju miejscowości) nie powoduje kolizji z otoczeniem. Na terenie jednostki, otoczonej dookoła murem, znajduje się 16 budynków parterowych, w tym 4 mieszkalne dla skazanych. W Zakładzie zastąpiono zewnętrzne posterunki uzbrojone systemem barier mikrofalowych oraz systemem telewizji przemysłowej. Ogólny stan zewnętrzny budynków można uznać za dobry, natomiast stopień ich wyeksploatowania wewnątrz jest znaczny. Istnieje potrzeba istotnego zwiększenia środków na ich remont. Początkowo, Zakład przeznaczony był dla mężczyzn, którzy skazani byli przez sądy wojskowe (żołnierze zawodowi i służby zasadniczej). Przebywali w nim także funkcjonariusze milicji oraz Służby Więziennej, skazani przez sądy powszechne.

Obecnie Zakład jest jednostką typu półotwartego z oddziałem otwartym. Karę pozbawienia wolności odbywają w nim skazani recydywiści penitencjarni (mężczyźni).

W budynkach penitencjarnych znajduje się 71 cel mieszkalnych o łącznej powierzchni 1520,67 m². Podział cel, według liczby miejsc, kształtuje się następująco: cele czteroosobowe – 1, pięcioosobowe – 3, sześcioosobowe – 19, siedmioosobowe – 47, dziesięcioosobowe – 1.

Pojemność jednostki wynosi 472 miejsca zakwaterowania. W dniu wizytacji, zgodnie ze stanem ewidencyjnym, w jednostce przebywało 526 osadzonych, w tym 524 skazanych, 2 ukaranych. Przekroczenie ustawowej normy powierzchni przypadającej na jednego osadzonego kształtowało się na poziomie 11 %. Kierownictwo jednostki, realizując dyspozycję art. 248 § 1 k.k.w., zawiadamia pisemnie sędziego penitencjarnego o liczbie osadzonych przebywających w celach, w których powierzchnia przypadająca na jedną osobę jest mniejsza niż 3 m².

Karę w systemie programowanego oddziaływania odbywało 397, a w systemie zwykłym – 129 skazanych.

W czasie wizytacji w jednostce przebywało około 4 % osadzonych, którzy deklarowali przynależność do podkultury więziennej. W odniesieniu do roku 2007

i lat poprzednich nastąpił istotny spadek liczby skazanych uczestniczących w podkulturze przestępczej. Z informacji kierownictwa jednostki wynika, że w minionym okresie nie odnotowano wydarzeń o negatywnych skutkach, mających podłoże w podkulturze przestępczej.

W jednostce – co warto podkreślić – jest zatrudnionych około 65 % skazanych (odpłatnie i nieodpłatnie).

3. Ogląd jednostki oraz wizytacje cel mieszkalnych.

Oddziały mieszkalne w Zakładzie znajdują się w pawilonach (budynkach) oznaczonych literami A, B, C, D. W skład pawilonu A wchodzi: dyżurka oddziałowego, sala komputerowa z 12 stanowiskami i dostępem do Internetu, świetlica z kominkiem, pełniącym funkcję dekoracyjną i sprzętem RTV, pokój wychowawcy, pokój psychologa, pomieszczenie pełniące funkcję podręcznej kuchenki (gdzie można podgrzewać posiłki, przygotować ciepłe napoje), cele mieszkalne, łazienka, WC (w trakcie remontu), ambulatorium z izbą chorych i poczekalnią dla osadzonych, cela zabezpieczająca (z przedsionkiem i pomieszczeniem z toaletą i umywalką) oraz biblioteka. W skład pozostałych pawilonów (B, C, D) wchodzi cele mieszkalne, łazienki, WC, świetlice, pomieszczenia oddziałowych i wychowawców. We wszystkich pawilonach mieszkalnych urządzenia sanitarne (łazienki z prysznicami oraz umywalkami, WC – ubikacje typu tureckiego) zlokalizowane są w pomieszczeniach poza celami mieszkalnymi. Kuchnia, stołówka, kantyna i radiowęzeł znajdują się w budynku nr 3, a w budynku za pawilonami mieszkalnymi są warsztaty, magazyny wraz z depozytem oraz pralnia.

Warto podkreślić, iż w dyżurkach u oddziałowych znajdują się dobrze opracowane, estetyczne, funkcjonalne tablice informacyjne, zawierające niezbędne dane o skazanych (m. in. z kartami identyfikacyjnymi, o rozmieszczeniu osadzonych w pawilonie). Są one zabezpieczone żaluzjami antywłamaniowymi przed niepożądanym wglądem osób nieupoważnionych.

Pawilony mieszkalne, w których zakwaterowani są osadzeni, pilnie wymagają kontynuacji prac remontowych i konserwacyjnych. Zarówno w opinii

kierownictwa jednostki, jak i przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, konieczne jest przeprowadzenie w pierwszej kolejności remontu łaźni i ubikacji w pawilonach B, C, D, których stan należy uznać za bardzo zły.

Przeprowadzony ogląd terenu Zakładu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

3.1. Cele mieszkalne w Zakładzie nie są skanalizowane. Nie ma w nich bieżącej zimnej i ciepłej wody oraz kąpoków sanitarnych. Stan cel jest zróżnicowany. Generalnie, ściany, sufity, i podłoga wymagają przeprowadzenia remontów. Jedynie cele wyremontowane w latach 2008 - 2009 (w br. 8 cel w pawilonie A) nie budzą zastrzeżeń.

Nie stwierdzono braków w wyposażeniu cel w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej i czystości w celi (miski, szczotki, zmiotki, śmietniczki, itp.).

Stan sprzętu kwaterunkowego w celach jest zróżnicowany. W większości cel można uznać go za zadawalający. Stan materaców, koców, pościeli, ręczników i ścierek w wizytowanych pomieszczeniach nie budził zastrzeżeń. Natomiast łóżka piętrowe (koszarowe) nie posiadają zabezpieczeń przed upadkiem oraz drabinek, ułatwiających wejście. Do dyspozycji skazanych pod łóżkami znajdują się funkcjonalne pojemniki-skrzynie na kółkach do przechowywania rzeczy osobistych.

W celach mieszkalnych zapewniona jest wentylacja oraz odpowiednia temperatura. Cele można także wietrzyć otwierając okna. Dopływ światła dziennego i oświetlenie sztuczne są wystarczające do czytania i pisania. Drzwi cel otwarte są przez całą dobę.

Zainstalowane w celach gniazda elektryczne umożliwiają osadzonemu korzystanie z odbiorników telewizyjnych oraz grzałek. Dopuszczone jest także korzystanie z innego sprzętu i urządzeń, za indywidualną zgodą Dyrektora.

Jednostka dysponuje jedną celą zabezpieczającą, w skład, której wchodzi również przedsionek oraz pomieszczenie, gdzie zamontowana jest toaleta i umywalka. Istnieje możliwość obserwacji celi z dwóch stron z przedsionka.

W przedsionku zamontowany jest na stałe stół i taboret. Cella posiada monitoring (z dwóch kamer), wyposażony w system nasłuchu. Możliwość obserwacji i nasłuchu istnieje w dyżurce oddziałowego pawilonu A, u dowódcy zmiany, a także w biurze kierownika działu ochrony. Rejestracja (dźwięku i obrazu) znajduje się u oddziałowego pawilonu A. Wewnętrzna pamięć rejestratora umożliwia odtwarzanie obrazu i dźwięku przez 8 dni. Archiwizowanie nagranych materiałów umożliwia komputer umiejscowiony w biurze kierownika ochrony. Ostatni przypadek stosowania celi zabezpieczającej miał miejsce w 2003 roku.

3.2. Kąpiel osadzonych odbywa się w czterech łaźniach (pomieszczenia z trzema prysznicami i dziesięcioma umywalkami), znajdujących się w pawilonach mieszkalnych. Stan techniczny łaźni w pawilonach B, C, D i ich wygląd jest bardzo zły. Ściany oraz sufity są zawilgocone i zagrzybione. Brak jest skutecznej wentylacji. Prysznicze nie są osłonięte kotarami. Kąpiel osadzonych w takich warunkach może nosić cechy niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Jedynie łaźnia w pawilonie A, w końcowej fazie remontu, (z umywalkami, lustrami, prysznicami o pełnej zabudowie, z uchwytnymi dla niepełnosprawnych) oraz WC z ubikacjami typu tureckiego nie budzi zastrzeżeń.

Pozytywnie należy ocenić i podkreślić fakt, iż osadzeni mogą korzystać z kąpieli codziennie, bez ograniczeń.

3.3. Kuchnia Zakładu wraz ze znajdującymi się przy niej pomieszczeniami (obieralnia warzyw, zmywalnia naczyń) znajduje się w odrębnym, podpiwniczonym budynku oznaczonym numerem 3. Stan pomieszczeń jest dobry. We wszystkich pomieszczeniach było czysto. Przy każdym stanowisku, wyposażonym w urządzenia kuchenne, znajdują się instrukcje obsługi. Obecnie prowadzone są prace modernizacyjne, by w przyszłości kuchnia spełniała w pełni normy HACCAP. Wentylacja kuchenna wymaga wymiany. Warunki pracy oraz zaplecze socjalne dla pracowników w kuchni nie budzi zastrzeżeń wizytujących. W jednym z pomieszczeń przechowywane są próbki posiłków przez 72 godziny.

Oprócz posiłków według normy podstawowej, kuchnia przygotowuje posiłki według diety lekkostrawnej (L) oraz cukrzycowej (Lc). W dniu wizytacji 52 skazanych korzystało z diety lekkostrawnej oraz 8 z diety cukrzycowej.

Przy pracach w kuchni zatrudnionych jest odpłatnie 12 osadzonych, pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy (8) i niepełnym – 4 (3/4 etatu).

3.4. Obok kuchni znajduje się przestronna **stołówka**, w której skazani spożywają obiad. Natomiast śniadania i kolacje osadzeni konsumują w celach mieszkalnych.

W każdym pawilonie mieszkalnym wyodrębniono pomieszczenie wyposażone w kuchenkę elektryczną, w którym skazani mogą przyrządzić dodatkowe posiłki oraz napoje. Osoby, które zastano w tych pomieszczeniach podczas wizytacji, pozytywnie oceniały stworzenie im tej możliwości.

3.5. W jednostce funkcjonują niewielkie pomieszczenia **warsztatowe**. Usytuowane one są w oddzielnym budynku, za pawilonami mieszkalnymi. Zaplecze socjalne na użytek warsztatów jest zadawalające (WC, kabina prysznicowa z zasłoną – jedyna, spośród wizytowanych, wyposażona w zasłonę). Pracujący w nich osadzeni dokonują napraw elementów instalacji elektrycznej i sanitarnej oraz sprzętu kwaterunkowego. W warsztatach funkcjonuje dział stolarski, elektryczny i ślusarski. Wyposażenie poszczególnych pracowni, w ocenie wizytujących, pracowników oraz osadzonych, z którymi rozmawiano podczas oglądu pomieszczeń warsztatowych, jest skromne, lecz wystarczające. W każdym z warsztatów znajdują się przepisy BHP, a na stanowiskach pracy okulary ochronne.

3.6. Zakład Opieki Zdrowotnej mieści się w pawilonie A. W jego skład wchodzi: gabinet zabiegowy, gabinet stomatologiczny, izba chorych (aktualnie wyłączona z użytkowania z powodu prowadzenia prac remontowych), poczekalnia, pomieszczenie socjalne oraz pomieszczenie na odpady medyczne. Stan techniczny pomieszczeń jest dobry, a wyposażenie tych pomieszczeń w sprzęt – wystarczające.

Kierownikiem ambulatorium jest lekarz internista, zatrudniony w wymiarze 0,9 etatu. Oprócz kierownika, w ambulatorium pracuje stomatolog (0,5 etatu) oraz trzy pielęgniarki w pełnym wymiarze czasu pracy.

Jak wynika z informacji zatrudnionego personelu medycznego oraz z wypowiedzi osadzonych, zaopatrzenie ambulatorium w leki jest dobre. W wyniku badania wyrywkowego nie stwierdzono obecności leków przeterminowanych.

Badania specjalistyczne wykonywane są w pozawięziennych zakładach opieki zdrowotnej w Poznaniu.

W 2009 roku w Zakładzie zdiagnozowano trzy przypadki chorób zakaźnych (nosicielstwo wirusa żółtaczkki typu C).

W ambulatorium dostępna jest Karta Praw Pacjenta, której treść nie jest dostosowana do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności.

Ambulatorium udziela porad ogólnolekarskich, stomatologicznych. Natomiast pozostałe badania i konsultacje (m. in. laryngologiczne, chirurgiczne, neurologiczne, okulistyczne) wykonywane są w przychodniach publicznej służby zdrowia lub szpitalach w Poznaniu.

3.7. Opiekę psychologiczną nad wszystkimi osadzonymi w Zakładzie sprawuje jeden psycholog. Do jego zasadniczej działalności należy wykonywanie zadań z zakresu badań osobopoznawczych, badań psychologicznych, sporządzanie opinii psychologicznych o skazanym, prowadzenie rozmów o charakterze wspierającym (zajęcia terapeutyczne) z osadzonymi, którzy zgłaszają taką potrzebę (m.in. w związku ze sprawami rodzinnymi, problemami związanymi z toczącym się postępowaniem karnym).

Przy tak dużym obciążeniu pracą, psychologowi trudno sprostać wszystkim zadaniom (wręcz niemożliwym wydaje się rozpoznanie indywidualnych problemów oraz potrzeb skazanych), zwłaszcza zdiagnozować istotne fakty przekazywane przez pacjenta oraz wesprzeć osadzonych, zgłaszających się w swoich indywidualnych sprawach.

3.8. Opiekę duszpasterską nad osadzonymi wyznania rzymskokatolickiego sprawuje kapelan katolicki (zatrudniony na 0,5 etatu). Msze Św. odprawiane są jeden raz w tygodniu we wtorki, w sali do widzeń. Do tej pory nie udało się pozyskać odrębnego pomieszczenia na kaplicę. W posługach religijnych uczestniczy niewielka liczba skazanych, zwykle od 10 do 20 osób. Oprócz działalności kapelana katolickiego, wspieranego także przez Bractwo Więzienne, w jednostce spotkania

organizują: Świecki Ruch Misyjny „Epifania”, Kościół Chrześcijański „Arka”, Kościół Zielonoświątkowy oraz Świadkowie Jehowy. Przedstawiciele tych wyznań mogą spotykać się raz w tygodniu z chętnymi skazanymi.

3.9. Widzenia z osadzonymi odbywają się w – w stołówce (pod dozorem funkcjonariusza) oraz bezdozorowe w budynku wartowni. W skład kompleksu sali do widzeń bezdozorowych wchodzi: sala zasadnicza oraz przyległa do niej sala (pełniąca również funkcję kaplicy, miejsca spotkań innych wyznań) ze sprzętem kina domowego, gdzie przedstawiane są także prezentacje o jednostce (m. in. dla studentów). Obydwa pomieszczenia sali do widzeń wyposażone są w stoliki i krzesła. Z kolei widzenia pod dozorem funkcjonariusza odbywają się w stołówce Zakładu (w budynku nr 3, gdzie znajduje się także kuchnia oraz kantyna). W jednostce nie udziela się tzw. widzeń intymnych.

3.10. Kantyna zajmuje niewielki lokal. Zaopatrzenie w niej można ocenić jako dobre. Na towarach oferowanych do sprzedaży były umieszczone ceny, lecz w kantynie nie było cennika. Jak wynika z ustaleń zespołu powołanego decyzją Dyrektora Zakładu, ceny nie odbiegają od cen tych samych artykułów sprzedawanych w pobliskich sklepach. Wysokość cen porównywana jest okresowo z cenami w sklepach koziegłowskich przez ten zespół.

3.11. Kontrola osobista osadzonych przeprowadzana jest w przeznaczonym do tego celu pomieszczeniu, w budynku znajdującym się naprzeciwko wartowni. Pomieszczenie nie jest monitorowane. Wyposażone zostało w stolik, krzesła oraz matę i szafę.

3.12. Na terenie Zakładu **zatrudnia się** odpłatnie 341 osadzonych, w tym u kontrahentów zewnętrznych pracuje 246 osadzonych (m.in. w znajdujących w najbliższym sąsiedztwie zakładach drobiarskich), przy pracach pomocniczych i porządkowych 57 skazanych, a przy pracach pomocniczych i porządkowych w wymiarze nie przekraczającym 90 godzin – 38.

3.13. W jednostce nie funkcjonuje szkoła, a **nauczanie** prowadzi się w formie kursów. W roku 2008 r. odbyło się 6 kursów: obsługi komputera, malarza, elektryka, murarza, płytkarza, operatora wózków widłowych. Uczestniczyło w nich 74 skazanych. W roku 2009 w najbliższym okresie planowany jest kurs malarza-tynkarza

dla 10 osadzonych. Niektóre z kursów będą finansowane z funduszy unijnych, po wpływie dotacji celowych (Kapitał Ludzki)

3.14. Zajęcia kulturalno-oświatowe dla osadzonych odbywają się w każdym pawilonie mieszkalnym w świetlicach, wyposażonych w odbiornik telewizyjny, stoły, krzesła, elementy dekoracyjne (kwiaty), gry. Stoły do gry w ping - ponga znajdują się w korytarzu przy wejściach do pawilonów mieszkalnych. W większości cel mieszkalnych znajdują się odbiorniki telewizyjne, stanowiące w większości własność osób pozbawionych wolności. Zakład posiada radiowęzeł, z którego emitowane są programy informacyjne oraz edukacyjne (z zakresu asertywności, radzenia sobie z agresją) i profilaktyczne. Obecnie działa on jeszcze w ograniczonym zakresie. Inne formy działalności kulturalno-oświatowej obejmują wyjścia do teatru, kina, na wystawy, koncerty, na basen, wycieczki rowerowe oraz bowling.

W bibliotece znajduje się 7754 woluminów, przy czym ze względu na brak środków finansowych zakupy nowych książek dokonuje się w ograniczonym zakresie. Czytelnictwo cieszy się dużym zainteresowaniem (około 60 % skazanych), na co wpływ ma jego systematyczna popularyzacja, jak również możliwość wypożyczania książek bezpośrednio w bibliotece. Biblioteka udostępnia osadzonym aktualne akty prawne. Wśród woluminów znajdują się egzemplarze Kodeksu karnego wykonawczego oraz porządku wewnętrznego dla skazanych. Porządek wewnętrzny jest dostępny w tłumaczeniach na języki: niemiecki, rosyjski, angielski.

Dla osób pozbawionych wolności zakupuje się kilka egzemplarzy dzienników („Gazetę Prawną”, „Głos Wielkopolski”, „Rzeczpospolitą”). Skazani mają również możliwość prenumerowania prasy z własnych środków finansowych.

3.15. Na terenie jednostki, pomiędzy pawilonami mieszkalnymi, zorganizowano 3 **pola spacerowe**, z wydzielonymi na nich **boiskami sportowymi**. Warunki do korzystania ze świeżego powietrza oraz uprawiania sportu są dobre.

3.16. W **dziale penitencjarnym**, oprócz kierownika i jego zastępcy zatrudnionych jest 10 wychowawców i 1 psycholog. Wszyscy posiadają wykształcenie wyższe magisterskie. Stosowane metody oddziaływań można uznać jako efektywne.

Rzutują one generalnie na dobrą atmosferę w jednostce i rokują pozytywnie na przyszłość.

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W czasie oglądu jednostki w miejscach pracy i podczas wizytacji cel mieszkalnych rozmawiano z osobami pozbawionymi wolności. Przeprowadzono również rozmowy, według opracowanego kwestionariusza, z 55 skazanymi, ukierunkowane na kwestie przestrzegania praw przysługujących osadzonym. Część z nich wytypowano z uwagi na większe, niż w przypadku pozostałych osadzonych, narażenie na niewłaściwe traktowanie. Byli to osadzeni mający więcej niż 60 lat (11) oraz niepełnosprawni (2). Pozostałe osoby dobrano losowo.

Rozmowy odbywały się w cztery oczy, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez respondentów. Podczas tych rozmów osadzeni przedstawili swoje opinie w przedmiocie przestrzegania ich podstawowych praw oraz atmosfery panującej w Zakładzie. W przeważającej większości osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Część z nich zgłosiła jednak pewne uwagi bądź zastrzeżenia, które dotyczyły następujących kwestii:

- 4.1. w zakresie **warunków w celi mieszkalnej** najczęściej podnoszono zarzut przeludnienia (24 osadzonych) oraz kwestie zagrzybienia i zawilgocenia cel;
- 4.2. w zakresie **mycia się i kąpieli** uwagi zgłosiło 12 osadzonych; dotyczyły one złego stanu technicznego i sanitarnego łaźni;
- 4.3. w zakresie **wyżywienia** najwięcej uwag dotyczyło niezadawalających walorów smakowych posiłków, zbyt małej ilości warzyw i owoców (24 osoby) oraz monotonii, zwłaszcza częstego występowania na śniadanie i kolacje marmolady (9), wątpliwości do składu diety leczniczej – „na dietę otrzymuję np. tłuste wędliny”; charakterystyczne dla wypowiedzi na temat posiłków było to, że skazani generalnie pozytywnie wypowiadali się o wyżywieniu otrzymywanym na obiad, a zupełnie odmienne zdanie mieli na temat posiłków wydawanych w porze śniadania i kolacji;

- 4.4. w zakresie **warunków dokonywania zakupów podczas widzeń przez rodziny oraz przez osadzonych** podnoszono zarzut wysokich cen w kantynie (w tym tytoniu), nie wydawania paragonów (20 osób); pojedyncze uwagi dotyczyły zdarzających się sporadycznie pomyłek w realizacji zamówień;
- 4.5. w zakresie **opieki zdrowotnej** zgłoszone uwagi przez 15 skazanych dotyczyły stosowania takich samych lekarstw na różne dolegliwości (rutynowego leczenia kalcyperynej); a pojedyncze uwagi – długiego czasu oczekiwania na wizytę u lekarzy specjalistów (np. do laryngologa – ponad 8 tygodni), palenia papierosów przez lekarza podczas wizyty, niewłaściwego przez niego traktowania osadzonych, polegającego np. na wydaniu polecenia nieprzekraczania tzw. żółtej linii umieszczonej w gabinecie;
- 4.6. w zakresie **korzystania z aparatów telefonicznych** powtarzał się zarzut (7 rozmówców), że utrudnione jest sprawne korzystanie przez kilkudziesięciu skazanych z jednego aparatu, umieszczonego za zamkniętą kratą w półotwartych oddziałach;
- 4.7. w zakresie **korzystania z prasy, książek oraz zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych** uwagi (zgłoszone przez 9 osób) dotyczyły zbyt ubogiej oferty tych zajęć w oddziałach i zbyt rzadkiej możliwości korzystania z gry w ping-ponga;
- 4.8. osoby, z którymi rozmawiano (55 skazanych) generalnie oceniły **traktowanie przez funkcjonariuszy** jako dobre; jedna uwaga zgłoszona przez osadzonego, dotyczyła tego, że funkcjonariusz Służby Więziennej zachowywał się w stosunku do niego złośliwie i drwił. Natomiast bardzo pozytywnie mówiono o kulturze osobistej funkcjonariuszy („bardzo wysoka kultura osobista”).

W trakcie przeprowadzonych rozmów, osoby pozbawione wolności nie zgłosiły żadnych uwag odnośnie: **widzeń, korzystania z posług religijnych, korespondencji oraz paczek.**

5. Analiza dokumentacji jednostki.

Po przeanalizowaniu tekstu porządku wewnętrznego Zakładu nie stwierdzono jego niezgodności z obowiązującymi przepisami prawa. Został on zrehabilitowany w sposób przejrzysty, z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych oddziałów jednostki. Egzemplarze porządku wewnętrznego znajdują się w celach mieszkalnych, co stwierdzono wizytując te pomieszczenia. Potwierdzili to również osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy.

Z informacji zawartych w Analizie stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie za okres 01.01.2007 – 31.12.2007 r. wynika, że w tym okresie, w jednostce miały miejsce 22 wypadki nadzwyczajne. Najczęściej odnotowano przypadki ucieczki z miejsca pracy (10), ujawnienia przedmiotów niebezpiecznych bądź niedozwolonych (4), zgonu osadzonego (3), a także samouszkodzenie osadzonego (1), pobicie osadzonego (1), znęcanie się nad osadzonym (1) oraz popełnienie przez funkcjonariusza lub pracownika czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu (2). Administracja podjęła działania zapobiegawcze wobec opisanych problemów dotyczących wypadków nadzwyczajnych. W szczególności, przeprowadzono odpowiednie szkolenia funkcjonariuszy w zakresie zapobiegania samobójstwom, zachowaniom agresywnym i tendencjom suicydalnym.

Dane dotyczące roku 2008, wskazują na nieco inną strukturę wypadków nadzwyczajnych w porównaniu z rokiem 2007. Natomiast ich liczba pozostaje na takim samym poziomie. Odnotowano przypadki ujawnienia przedmiotów niebezpiecznych bądź niedozwolonych (9), pobicie osadzonego nie skutkujące zgonem lub ciężkim uszkodzeniem ciała (6), ucieczki z miejsca pracy (5), pobicie skutkujące ciężkim uszkodzeniem ciała (1), próba popełnienia samobójstwa (1).

W roku 2009 zdarzyły się 4 wypadki nadzwyczajne: ucieczka z miejsca pracy (1), pobicie osadzonego nie skutkujące zgonem lub ciężkim uszkodzeniem ciała (1), popełnienie przez funkcjonariusza lub pracownika czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu (1), ujawnienie przedmiotów niebezpiecznych bądź niedozwolonych (1).

W bieżącym roku nie odnotowano żadnym form samoagresji.

Postępowanie administracji w sytuacjach wystąpienia w badanym okresie wypadków nadzwyczajnych nie budzi zastrzeżeń osób wizytujących.

Z informacji zawartych w Analizach stanu ładu, dyscypliny i nastrojów za lata 2007-2009 wynika, że stan bezpieczeństwa, zarówno osób pozbawionych wolności, jak i funkcjonariuszy Służby Więziennej, oceniony został jako zadawalający. W związku z faktem, że wśród wypadków nadzwyczajnych, jakie w latach 2007-2009 wydarzyły się w Zakładzie, dość dużą liczbę stanowiły ucieczki (16 na 46 zdarzeń), położony został nacisk na szkolenia, w tym grup roboczych, z których dokonano ucieczek oraz opracowano szczegółową instrukcję określającą zasady dokonywania kontroli grup roboczych zatrudnionych poza terenem jednostki.

W ciągu ostatnich 6 miesięcy poprzedzających wizytację nie stosowano środków przymusu bezpośredniego.

W 2008 roku działaniami związanymi z przygotowaniem do życia po zwolnieniu, w trybie art. 164 k.k.w., objęto jednego skazanego. W bieżącym roku z funduszu pomocy postpenitencjarnej udzielono 407 świadczeń dla skazanych na łączną kwotę 19190 zł.

W 2008 r. złożono 64 skargi. Najliczniejszą grupę stanowiły skargi dotyczące decyzji komisji penitencjarnej (17). Pozostałe to: skargi na traktowanie przez funkcjonariuszy (6), na udzielanie przepustek i zezwoleń na opuszczenie zakładu karnego (8). Spośród skarg rozpatrzonych w 2008 r. 4 zostały uznane za zasadne. W 2008 r. jedną skargę uznano za częściowo zasadną w zakresie zwrotu kopii skargi wniesionej przez skazanego.

W 2009 r. wpłynęło 35 skarg. Tematyka skarg dotyczyła decyzji komisji penitencjarnej (15), traktowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej (6), opieki medycznej (5) oraz innych spraw (6). Za zasadne zostały uznane 2 skargi. Dotyczyły one odmowy przyjęcia paczki żywnościowej oraz niewłaściwego zachowania funkcjonariusza działu ochrony.

W celu poprawy sytuacji w zakresie skarg, rozpoznania ich przyczyn i źródeł oraz eliminowania nieprawidłowości Dyrektor podjął decyzję w czerwcu 2008 roku o comiesięcznym wizytowaniu jednostki; co uznać można jako

dotatkowe działanie kierownika jednostki, wykraczające poza zakres obowiązków. Podczas takich wizytacji skazani mają możliwość zgłaszania próśb, uwag, wniosków oraz sugestii w sprawach indywidualnych i pozostałych.

Z informacji uzyskanych od kierownictwa Zakładu wynika, że przeciwko jednostce od maja 2007 do maja 2009 r. osadzeni skierowali 5 pozwów, w których domagali się odszkodowania z tytułu przeludnienia (4) oraz sprostowania treści w druku RP-7. Trzy sprawy są w toku, jedna została umorzona, jedna oddalona.

W okresie ostatnich dwóch lat do prokuratury złożono 31 zawiadomień o przestępstwach (różnorodnych) popełnionych przez skazanych.

W 2008 r. Zakład wizytowany był przez wizytatora ds. penitencjarnych Sędziego Sądu Okręgowego w Poznaniu w dniu 17 stycznia i 18 lutego, a także przez sędziego penitencjarnego, Zastępcę Wojskowego Sądu Garnizonowego w Poznaniu w dniu 8 października oraz kontrolowany przez upoważnionych pracowników Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Poznaniu. Po zapoznaniu się ze sprawozdaniami z tych czynności przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili, iż nie wskazano w nich na żadne uchybienia w zakresie szeroko rozumianego traktowania osadzonych.

6. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc - w Zakładzie Karnym w Koziegłowach przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności.

W ocenie wizytujących poczynione ustalenia nie dają również podstaw do stwierdzenia, aby warunki bytowe w jednostce, czy też inne okoliczności osadzenia, były dla osób pozbawionych wolności na tyle dotkliwe, aby mogły prowadzić do okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. Ponadto, wrażenia wyniesione z pobytu w pawilonach mieszkalnych, rozmów z osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej pozwalają stwierdzić, że atmosfera w Zakładzie jest dobra, a relacje między osadzonymi oraz wychowawcami i oddziałowymi - prawidłowe. Zgłoszone przez skazanych uwagi, dotyczące

szeroko rozumianych warunków pobytu, także nie dają podstaw do stwierdzenia, iż osoby pozbawione wolności są traktowane w sposób okrutny lub poniżający.

Podkreślenia wymaga dobra atmosfera panująca wśród skazanych, na co niewątpliwie znaczący wpływ miało postępowanie wobec nich funkcjonariuszy i pracowników. Znalazło to wyraz w wypowiedziach skazanych, dotyczących także pozostałych sfer życia więziennego oraz zapewnienia im przez administrację Zakładu bezpieczeństwa osobistego.

Na pozytywną ocenę zasługują podejmowane przedsięwzięcia (w szczególności w zakresie zatrudnienia) zmierzające do efektywnego wykonywania kary pozbawienia wolności wobec skazanych recydywistów penitencjarnych oraz tworzenie warunków sprzyjających ich readaptacji społecznej.

Z uwagi na znaczne wyeksploatowanie budynków mieszkalnych, występujące przełudnienie, zły stan łaźni oraz ubikacji (zawilgocenie, zagrzybienie, brak wentylacji) w trzech pawilonach mieszkalnych (B, C, D) warunki bytowe osadzonych przebywających w Zakładzie są niewątpliwie dość trudne. Taką ocenę uzasadnia w szczególności stan techniczny w tych obiektach.

Administracja Zakładu podejmuje działania (w zakresie prac remontowo-konserwacyjnych na rok 2009 z uwzględnieniem wyników przeglądu technicznego) – obejmujące 36 różnych zadań (m. in. montaż wyciągów nad patelniami w kuchni wraz z modernizacją istniejącej wentylacji, remont cel mieszkalnych, łaźni oraz pomieszczeń WC w pawilonie mieszkalnym D) w celu poprawy w jednostce warunków bytowych. W miarę pozyskiwanych środków sukcesywnie prowadzone są (metodą gospodarczą) prace remontowe. Działania te nie są jednak wystarczające. W celu doprowadzenia do wyraźnej poprawy warunków osadzenia w Zakładzie, jednostka powinna otrzymać więcej środków finansowych, aby mogła przeprowadzić remont pawilonów mieszkalnych w szerszym zakresie. Należy nadmienić, iż w 2005 r. pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wskazywali na potrzebę „poprawy praw skazanych związanych z warunkami bytowymi (...) poprzez kontynuację prac remontowych w pomieszczeniach ubikacji i łaźni”. To zadanie nie zostało zrealizowane w stopniu zadawalającym.

W chwili obecnej pomoc psychologiczną świadczy osadzonym jeden psycholog. Nie jest możliwe zapewnienie przez niego właściwej opieki skazanym w tym zakresie. W ocenie wizytujących, wskazane jest zwiększenie obsady na stanowisku psychologa.

Ponadto, po przeanalizowaniu spostrzeżeń dokonanych podczas wizytacji oraz uwag i opinii uzyskanych od osadzonych i pracowników Zakładu, przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich uważają, że dla poprawy warunków osadzenia w Zakładzie należy:

1. przeprowadzić w możliwie krótkim terminie remont łaźni i ubikacji w pawilonach B, C, D;
2. kontynuować remonty cel mieszkalnych;
3. wyposażyć kabiny prysznicowe w brakujące zasłony;
4. zamontować na wszystkich górnych łózkach zabezpieczenia przed upadkiem oraz ułatwiające wejście drabinki;
5. zwrócić większą uwagę na dokonywanie oceny jakości wyżywienia (odnosi się to do śniadań i kolacji oraz diet);
6. przeredagować Kartę Praw Pacjenta w taki sposób, aby znajdujące się w niej zapisy dotyczyły wyłącznie praw pacjenta pozbawionego wolności;
7. udostępnić cennik w kantynie oraz spowodować wydawanie paragonów.

Opracował: Wojciech Jodko

Za Zespół:

mgr Jolanta Nowakowska
Główny specjalista